

ชื่อวิทยานิพนธ์ : วิเคราะห์เบญจธรรมในพุทธปรัชญาเถรวาทเชิงสุนทรียะ  
 ผู้วิจัย : พระประภาส ปณฺญาโคโม (ดอกไม้)  
 ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขา ปรัชญา  
 คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์  
 : พระครูภาวนาโพธิคุณ, ดร.พธ.บ. (ศาสนา)  
 M.A. (Phil.), M.Phil, Ph.D. (Phil.).  
 : รศ.ดร.โสวิทย์ บำรุงภักดิ์, ป.ธ.๗, พธ.บ. (ปรัชญา),  
 M.A.(Bud.), พธ.ด.(พระพุทธศาสนา)  
 : ผศ.ดร.สุวิน ทองปั้น พธ.บ.(ปรัชญา), พธ.ม.(ปรัชญา), M.A.(Phil.),  
 Ph.D. (Phil.)

วันสำเร็จการศึกษา : ๒๐ ธันวาคม ๒๕๕๗

### บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นงานวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย เรื่องวิเคราะห์เบญจธรรมในพุทธปรัชญาเถรวาทเชิงสุนทรียะ ๓ ประการคือ (๑) เพื่อศึกษาความงามในเชิงสุนทรียะ (๒) เพื่อศึกษาเบญจธรรมในพุทธปรัชญาเถรวาท (๓) เพื่อศึกษาวิเคราะห์เบญจธรรมของพุทธปรัชญาเถรวาทในเชิงสุนทรียะ

ผลการวิจัยพบว่า สุนทรียะแบบตะวันตก มีความเชื่อพื้นฐานที่ขัดแย้งกันตามแต่ละทฤษฎี ซึ่งศีลธรรมนิยม และศิลปะนิยมล้วนให้เหตุผลแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง และหลักทฤษฎีความงามเป็นหลักที่แสดงให้เห็นถึงกลุ่มต่างๆ ที่มองคุณค่าความงาม และตัดสินว่างามหรือไม่งาม ประสพการณ์สุนทรียะก็เป็นการตัดสินอีกอย่างหนึ่งในการมองความงามเช่นเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นปรัชญาฝั่งตะวันตกหรือตะวันออก คุณค่าทางสุนทรียะ คือ คุณสมบัติของวัตถุที่ถูกสร้างสรรค์ และตกแต่งให้เกิดความงามไม่ได้เป็นสุนทรียะเพราะใครๆ ให้ การยอมรับว่าเป็นสุนทรียะ ความเป็นสุนทรียะ ไม่ได้มีเพราะการยอมรับว่าเป็นสุนทรียะ โดยมนุษย์เป็นผู้กำหนดหรือตัดสินให้เป็นหรือไม่เป็น แต่เป็นสุนทรียะเพราะวัตถุนั้นๆ มีคุณสมบัติแห่งความเป็นสุนทรียะแล้วอย่างแท้จริง

ความงามและคุณค่าที่เกิดขึ้นในเบญจธรรมนั้นเป็นสิ่งที่เริ่มต้นของการมีธรรม ทำให้เกิดมีคุณค่าต่อตนเองและผู้อื่น เมื่อผู้ใดทำให้มาก มีมาก ก็เกิดคุณค่ามากและเป็นธรรมที่ค่อนข้างยั่งยืน ดี มีประโยชน์ และประโยชน์ที่เกิดขึ้นเป็นคุณค่าแท้หรือคุณค่าเทียม ก็ล้วนแล้วแต่เป็นประโยชน์ทั้งสิ้น ทำให้คนและสังคมมองว่าเป็นคนดี มีคุณค่าทั้งในการมองทางโลกและทางธรรม และกลายเป็นบุคคลสำคัญไปในที่สุด

จากการศึกษาวิเคราะห์เห็นได้ว่าผู้ที่ก้าวขึ้นสู่จริยะบุคคลในขั้นต้นนั้นต้องมีบันไดในการไต่ขึ้นไปและเบญจธรรมก็เป็นอีกข้อหนึ่งที่ขาดเสียไม่ได้ในการปฏิบัติเพื่อขึ้นสู่จุดสูงสุด (นิพพาน) เพื่อการทำให้เต็มของความเป็นมนุษย์ ต่อจากนั้นก็นำข้อธรรมที่ละเอียดยิ่งกว่ามาปฏิบัติเพื่อให้บรรลุ

จุดสูงสุดได้ ความงามและคุณค่าที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติกล่าวได้ว่างามในเบื้องต้น ท่ามกลาง และ  
ที่สุดได้ คุณค่าที่เกิดขึ้นจึงเป็นคุณค่าแท้ที่มีแต่ประโยชน์ฝ่ายเดียวนั่นเอง

Thesis title : An aesthetical analysis of the five dhamma in theravāda Buddhist philosophy  
 Researcher : Phra Praphat Paññāgamo (Dokmai)  
 Degree : Master of Arts (Philosophy)  
 Thesis supervisor committee : Phrakrubhavanabodhikun B.A., M.A. (Phil.), M.A. (Pol. Sc.), M.Phil., Ph.D. (Phil.)  
 : Assoc. Prof. SowitBamrungphak, Pali VII, B.A. (Phil.), M.A. (Bud.), Ph.D. (Bud.)  
 :Asst. Prof. Dr. SuwinThongpanB.A. (Phil.), M.A. (Phil.), Ph.D. (Phil.)  
 Date of success : December 20, 2014

### Abstract

This thesis an analysis the five dhamma in aesthetical of theravadā Buddhist philosophy was a documentary with three main purposes: (1) to study the beauty in aesthetics, (2) to study Bencadhamma in Theravāda philosophy, and (3) to analyze the beauty and value of Bencadhamma in Theravāda philosophy.

A result of this study was found that the western aesthetics had opposite beliefs. Both morality and art appreciation gave absolutely different reasons. The theory of Beauty was the center to mention all groups referring to the beauty and to examine whether it was the beauty or not. The aesthetical experience was one way of examination about the beauty. In the western or eastern philosophy, the value of aesthetics was the quality of material created and decorated for beauty. It was not aesthetic because all people accepted it as the aesthetic. In fact, the aesthetic did not arise because it was accepted as the aesthetic by the human consideration or examination whether it was aesthetic or not. On the contrary, it was aesthetic because that material had a quality of the real aesthetic.

The beauty and value in Bencadhamma was starting the observance of Dhamma. This caused the value in the individual life and the other people. When one had done it greatly, one got the great value, sustainable Dhamma, and great benefits. The Benefits were possibly true value or untrue value. All of them were very useful to make people and societies believe that it was a moral man with the value of looking at the worldly value and the religious value. Thus, he became the most important person at the end.

The analytical study was found that a person would be in the first level of AriyaPuggala with self-development step by step. Similarly, he would not leave

Bencadhamma in his practice to reach the highest level (Nibbana) in order to make the humankind complete. Then, he brought the other Buddhist principles into the practice for such achievement. The beauty and value from such practice covered the beauty in the beginning, the beauty in the middle level and the beauty in the last level. Thus, the apparent value was value to bring only benefits to human societies.

## กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จขึ้นได้ก็ด้วยได้รับความอนุเคราะห์จากบุคคลหลายฝ่ายผู้ศึกษาวิจัยจึงขอประกาศจารึกเกียรติคุณไว้ด้วยความสำนึกในพระคุณที่ท่านได้ให้ความเมตตากรุณาเป็นอย่างสูงแก่ผู้ศึกษาวิจัยดังนี้ ก่อนอื่นขอขอบพระคุณคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ พระครูภาวนาโพธิคุณ,ดร., รศ.ดร.โสวิทย์ บำรุงภักดิ์ และผศ.ดร.สุวิน ทองปั้น ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษาและให้ข้อเสนอแนะตลอดจนตรวจสอบรูปแบบ เนื้อหาสาระของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ตั้งแต่แรกเริ่มจนสำเร็จสมบูรณ์เป็นรูปเล่มอย่างเรียบร้อยด้วยดี

ขอกราบขอบพระคุณพระธรรมโมลี, ดร. ที่ได้เมตตาเป็นประธานในการสอบวิทยานิพนธ์ และให้ข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์เพิ่มเติมในการปรับปรุงวิทยานิพนธ์ และเจริญพรขอขอบคุณ ผศ.ดร.อภิวัฒน์ โพธิ์สาน ที่ได้กรุณามาเป็นกรรมการร่วมในการสอบวิทยานิพนธ์รวมทั้งได้ชี้แนะในการจัดหาเอกสารข้อมูลเพิ่มเติมสำหรับใช้ประกอบในการจัดทำวิทยานิพนธ์นี้จนสำเร็จได้ด้วยดี เช่นเดียวกันและขอขอบพระคุณอาจารย์ทุกท่านและกัลยาณมิตรทุกคนในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ที่ได้ให้ความอุปการะและให้กำลังใจตลอดเวลาที่ศึกษาอยู่ในสถาบันแห่งนี้

หากเนื้อหาสาระในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะเกิดประโยชน์ใดๆ แก่ผู้ที่สนใจแล้วไซ้ ผู้วิจัยขอยกขึ้นเป็นเครื่องสักการบูชาแด่พระรัตนตรัย พระคุณของบิดามารดาผู้ให้ชีวิตและครูบาอาจารย์ผู้ถ่ายทอดให้มีวิชาความรู้ ตลอดทั้งผู้มีพระคุณทั้งหลาย ด้วยความเคารพและเทิดทูนเป็นอย่างสูง

นอกจากนั้น ขอกราบพระคุณและขออนุโมทนาขอบคุณเจ้าของผลงานด้านหนังสือและงานวิจัยทุกชิ้น ที่ผู้ศึกษาได้นำมาเป็นเอกสารอ้างอิงในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผลแห่งคุณงามความดี อันเกิดจากวิทยานิพนธ์นี้ ผู้วิจัยใคร่ขอน้อมถวายเป็นสักการบูชาแด่พระรัตนตรัย พระคุณบิดามารดา โยมพ่อ โยมแม่ คณะครูอุปัชฌาย์อาจารย์ เพื่อนพี่น้องพ้องกัลยาณมิตร ตลอดถึงญาติโยมผู้มีอุปการคุณทุกท่าน พร้อมทั้งขออุทิศผลบุญแด่บรรพชนโบราณบัณฑิตผู้ประพันธ์หนังสือตำราต่างๆท่าน ทั้งในอดีตและปัจจุบัน ขอให้ท่านทั้งหลายเหล่านั้น จงประสบแต่ความสุขความเจริญด้วยกันทุกท่าน ทุกคน เทอญฯ.

พระประภาส ปณฺญาโคโม (ดอกไม้)

๒๐ ธันวาคม ๒๕๕๗

## สารบัญ

| เรื่อง                                                | หน้า |
|-------------------------------------------------------|------|
| บทคัดย่อภาษาไทย                                       | ก    |
| บทคัดย่อภาษาอังกฤษ                                    | ค    |
| กิตติกรรมประกาศ                                       | จ    |
| สารบัญ                                                | ฉ    |
| คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ                             | ซ    |
| <br>                                                  |      |
| <b>บทที่ ๑ บทนำ</b>                                   | ๑    |
| ๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา                    | ๑    |
| ๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย                           | ๓    |
| ๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ                               | ๓    |
| ๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย                                 | ๔    |
| ๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย                   | ๔    |
| ๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง               | ๔    |
| ๑.๗ วิธีการดำเนินการวิจัย                             | ๑๐   |
| ๑.๘ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ                         | ๑๐   |
| <br>                                                  |      |
| <b>บทที่ ๒ ความงามตามหลักสุนทรียศาสตร์</b>            | ๑๑   |
| ๒.๑ ความหมายและขอบเขตของสุนทรียศาสตร์                 | ๑๑   |
| ๒.๑.๑ ความหมายของสุนทรียศาสตร์                        | ๑๑   |
| ๒.๑.๒ ขอบเขตของสุนทรียศาสตร์                          | ๑๒   |
| ๒.๑.๓ สุนทรียศาสตร์ตามแนวคิดปรัชญาตะวันตก             | ๑๓   |
| ๒.๑.๔ สุนทรียศาสตร์ตามแนวคิดปรัชญาตะวันออก            | ๑๗   |
| ๒.๑.๔.๑ สุนทรียศาสตร์ตามแนวคิดปรัชญาของพราหมณ์        | ๑๘   |
| ๒.๑.๔.๒ สุนทรียศาสตร์ตามแนวพุทธปรัชญา                 | ๒๐   |
| ๒.๒ หลักทฤษฎีความงาม                                  | ๒๒   |
| ๒.๒.๑ ทฤษฎีอัตนัยนิยม (Subjective Theory)             | ๒๒   |
| ๒.๒.๒ ทฤษฎีปรนัยนิยม (Objective Theory)               | ๒๔   |
| ๒.๒.๓ ทฤษฎีสัมพัทธนิยม (Relative Theory)              | ๒๖   |
| ๒.๓.๓ ทฤษฎีอุบัติการณ์ใหม่ (Emergent Theory of Value) | ๒๗   |
| ๒.๓ ประสบการณ์สุนทรียะ (Aesthetic Experience)         | ๒๘   |
| ๒.๔ สรุป                                              | ๓๐   |

|                                                              |    |
|--------------------------------------------------------------|----|
| <b>บทที่ ๓ เบญจธรรมในพุทธปรัชญาเถรวาท</b>                    | ๓๒ |
| ๓.๑ ความหมายของเบญจธรรมในพุทธปรัชญาเถรวาท                    | ๓๒ |
| ๓.๒ เบญจธรรมกับเบญจศีล                                       | ๓๓ |
| ๓.๓ องค์ประกอบของเบญจธรรม                                    | ๓๔ |
| ๓.๔ ความสำคัญและคุณค่าของเบญจธรรมในพุทธปรัชญาเถรวาท          | ๔๐ |
| ๓.๔.๑ ความสำคัญที่มีต่อตัวเอง                                | ๔๐ |
| ๓.๔.๒ ความสำคัญที่มีต่อสังคม                                 | ๔๓ |
| ๓.๔.๓ คุณค่าของเบญจธรรมในพุทธปรัชญาเถรวาท                    | ๔๖ |
| ๓.๕ สรุป                                                     | ๔๘ |
| <br><b>บทที่ ๔ วิเคราะห์เบญจธรรมในพุทธปรัชญาเชิงสุนทรียะ</b> | ๔๙ |
| ๔.๑ ความงามกับพุทธปรัชญาเถรวาท                               | ๔๙ |
| ๔.๒ เบญจธรรมกับความเป็นสุนทรียะ                              | ๕๖ |
| ๔.๒.๑ เมตตากรุณากับความเป็นสุนทรียะ                          | ๕๖ |
| ๔.๒.๒ สัมมาอาชีวะกับความเป็นสุนทรียะ                         | ๕๗ |
| ๔.๒.๓ กามสังวรกับความเป็นสุนทรียะ                            | ๕๘ |
| ๔.๒.๔ สัจจะกับความเป็นสุนทรียะ                               | ๕๙ |
| ๔.๒.๑ สติสัมปชัญญะกับความเป็นสุนทรียะ                        | ๖๕ |
| ๔.๓ คุณค่าทางปฏิบัติเบญจธรรมกับความงามเชิงสุนทรียะ           | ๖๖ |
| ๔.๔ องค์ประกอบของเบญจธรรมกับ                                 |    |
| เกณฑ์การตัดสินความงามตามแนวพุทธปรัชญา                        | ๗๑ |
| ๔.๕ สรุป                                                     | ๗๓ |
| <br><b>บทที่ ๕ สรุป และข้อเสนอแนะ</b>                        | ๗๕ |
| ๕.๑ สรุปผลการวิจัย                                           | ๗๕ |
| ๕.๒ ข้อเสนอแนะ                                               | ๗๖ |
| <b>บรรณานุกรม</b>                                            | ๗๗ |
| <b>ประวัติผู้วิจัย</b>                                       | ๘๑ |

## คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

อักษรย่อชื่อคัมภีร์ในวิทยานิพนธ์นี้ ใช้อ้างอิงจากคัมภีร์พระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย ฉบับของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ โดยได้กล่าวถึง แหล่งที่มา เล่ม/ข้อ/หน้า ตามลำดับ เช่น ม.อุ. (ไทย) ๑๔/๒๘๘/๓๖๔. หมายถึง มัชฌิมนิกาย อุปริปัณณาสก์ พระไตรปิฎก ภาษาไทย เล่มที่ ๑๔ ข้อที่ ๒๘๘ หน้า ๓๖๔ เป็นต้น

### ๑. พระสุตตันตปิฎก

| เล่ม | คำย่อ        | ชื่อคัมภีร์          |              |                           |
|------|--------------|----------------------|--------------|---------------------------|
| ๑๐   | ที.ม.        | (ไทย) = สุตตันตปิฎก  | ทีฆนิกาย     | มหาวรรค (ภาษาไทย)         |
| ๑๑   | ที.ปา.       | (ไทย) = สุตตันตปิฎก  | ทีฆนิกาย     | ปาฏิภวรรค (ภาษาไทย)       |
| ๑๒   | ม.ม.         | (ไทย) = สุตตันตปิฎก  | มัชฌิมนิกาย  | มูลปณณาสก์ (ภาษาไทย)      |
| ๑๓   | ม.ม.         | (ไทย) = สุตตันตปิฎก  | มัชฌิมนิกาย  | มัชฌิมปณณาสก์ (ภาษาไทย)   |
| ๑๔   | ม.อุ.        | (ไทย) = สุตตันตปิฎก  | มัชฌิมนิกาย  | อุปปิณณาสก์ (ภาษาไทย)     |
| ๑๕   | ส.ส.         | (ไทย) = สุตตันตปิฎก  | สังยุตตนิกาย | สคาถวรรค (ภาษาไทย)        |
| ๑๗   | ส.ข.         | (ไทย) = สุตตันตปิฎก  | สังยุตตนิกาย | ชั้นธวาวรรค (ภาษาไทย)     |
| ๒๐   | อง.ทุก.      | (ไทย) = สุตตันตปิฎก  | อังกุตรนิกาย | ทุกนิบาต (ภาษาไทย)        |
| ๒๐   | อง.เอกก.     | (ไทย) = สุตตันตปิฎก  | อังกุตรนิกาย | เอกกนิบาต (ภาษาไทย)       |
| ๒๑   | อง.จตุกก.    | (ไทย) = สุตตันตปิฎก  | อังกุตรนิกาย | จตุกกนิบาต (ภาษาไทย)      |
| ๒๒   | อง.ปญจก.     | (ไทย) = สุตตันตปิฎก  | อังกุตรนิกาย | ปัญจกนิบาต (ภาษาไทย)      |
| ๒๓   | อง.อฏฐก.     | (ไทย) = สุตตันตปิฎก  | อังกุตรนิกาย | อฏฐกนิบาต (ภาษาไทย)       |
| ๒๓   | อง.สตตก.     | (บาลี) = สุตตันตปิฎก | อังกุตรนิกาย | สตตกนิบาตปาลี (ภาษาบาลี)  |
| ๒๕   | ขุ.สุ.       | (บาลี) = สุตตันตปิฎก | ขุททกนิกาย   | สุตตนิบาตปาลี (ภาษาบาลี)  |
| ๒๖   | ขุ.เถร.      | (ไทย) = สุตตันตปิฎก  | ขุททกนิกาย   | เถรคาถา (ภาษาไทย)         |
| ๒๗   | ขุ.ชา.เอกก.  | (ไทย) = สุตตันตปิฎก  | ขุททกนิกาย   | เอกกนิบาตชาดก (ภาษาไทย)   |
| ๒๘   | ขุ.ชา.ปญญาส. | (ไทย) = สุตตันตปิฎก  | ขุททกนิกาย   | ปัญญาสนิบาตชาดก (ภาษาไทย) |
| ๓๑   | ขุ.ป.        | (ไทย) = สุตตันตปิฎก  | ขุททกนิกาย   | ปฐีสัมภิตามรรค (ภาษาไทย)  |

### ๒. พระอภิธรรมปิฎก

| เล่ม | คำย่อ  | ชื่อคัมภีร์          |                         |
|------|--------|----------------------|-------------------------|
| ๓๓   | อภ.สง. | (ไทย) = อภิธรรมปิฎก  | ธรรมสังคณี (ภาษาไทย)    |
| ๓๗   | อภ.ก.  | (บาลี) = อภิธรรมปิฎก | กถาวัตถุปาลี (ภาษาบาลี) |

### ๓. อรรถกถาพระสุตตันตปิฎก

| เล่ม        | คำย่อ                 | ชื่อคัมภีร์      |                    |            |
|-------------|-----------------------|------------------|--------------------|------------|
| ขุ.สุ.อ.    | (ไทย) = ขุททกนิกาย    | ปรมัตถโชติกา     | สุตตนิบาตอรรถกถา   | (ภาษาไทย)  |
| ที.สี.อ.    | (ไทย) = ทีฆนิกาย      | สุมังคลวิลาสินี  | สีลขันธวรรคอรรถกถา | (ภาษาไทย)  |
| ขุ.ม.อ.     | (ไทย) = ขุททกนิกาย    | สัทธัมมปัชโชติกา | มหานิเทศอรรถกถา    | (ภาษาไทย)  |
| อง.จตุกก.อ. | (ไทย) = อังคุตตรนิกาย | มโนรธปุรณี       | จตุกกนิบาตอรรถ     | (ภาษาไทย)  |
| ส.ส.อ.      | (ไทย) = สังยุตตนิกาย  | สารัตถปกาสินี    | สคาถวรรคอรรถกถา    | (ภาษาไทย)  |
| ขุ.จู.อ.    | (ไทย) = ขุททกนิกาย    | สัทธัมมปัชโชติกา | จูฬนิเทศอรรถกถา    | (ภาษาไทย)  |
| วิ.มหา.อ.   | (ไทย) = วินัยปิฎก     | สมันตปาสาทิกา    | มหาวิภังคอรรถกถา   | (ภาษาไทย)  |
| อง.ติก.อ.   | (ไทย) = อังคุตตรนิกาย | มโนรธปุรณี       | ติกกนิบาตอรรถกถา   | (ภาษาไทย)  |
| ม.ม.อ.      | (บาลี) = มัชฌิมนิกาย  | ปปัญจสูทนี       | มูลปณณาสกอรรถกถา   | (ภาษาบาลี) |

### ๔. ปกรณวิเสส

| เล่ม | คำย่อ                               | ชื่อคัมภีร์ |
|------|-------------------------------------|-------------|
| ๑.   | วิสุทฺธิ. (บาลี) = วิสุทฺธิมคฺคปกรณ | (ภาษาบาลี)  |
| ๑๓.  | สงฺคห (บาลี) = อภิธมฺมตถสงฺคห       | (ภาษาบาลี)  |